

ÇOCUK KİTAPLARININ ÇOCUKLARIN BAŞARI, MUTLULUK ve BAŞKALARINI ANLAMA KAVRAMLARINA BAKIŞLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ*

ANALYZING CHILDREN'S BOOKS IN TERMS OF PERSPECTIVES OF THE CONCEPTS "SUCCESS, HAPPINESS AND UNDERSTANDING OTHERS"

Emin DEMİR**

Dilşat Nur BOSTAN****

Müdüriye YILDIZ BIÇAKÇI***

Ümmü Gülsüm GÜNEŞ****

**Arş. Gör. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, Erzurum ORCID: 0000-0002-9438-2921

***Prof. Dr. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara ORCID: 0000-0002-8506-1616

****Çocuk Gelişimci, Özel Ankara Asrın Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Ankara

Yazışma Adresi:

Emin Demir

E posta: emindemir033@gmail.com

Gönderim Tarihi : 8 Temmuz 2019

Kabul Tarihi : 25 Eylül 2019

ÖZET

Amaç: Bu araştırmada, “başarı, başarısızlık, mutluluk, mutsuzluk, başkalarını anlama” kavramlarına çocukların bakış açılarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışmada nitel yöntem kullanılmıştır. Yüz yüze yapılan görüşmelerde veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından uzman görüşü alınarak, hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veriler MAXQDA 12 nitel veri analiz programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular: Yapılan analizler sonucunda ön görüşmede başarı algısına yönelik soruya çocukların %22’si “sınavlardan yüksek puan almak” son görüşmede ise %40.7’si “bir şeyi yapabilmek” cevabını vermiştir. Ön görüşmede başarısız algısına yönelik örneklerle çocukların %55.6’sı “sınavdan düşük almak” cevabı verirken, kitapların okunmasından sonra yapılan son görüşmede grubun %26.9’u “oyunlarda başarısız olmak” %23.1’i “sınavdan düşük almak” cevabını vermiştir. Mutluluk kavramına yönelik olarak çocukların %33.3’ü örnek olarak “ailemin bana istediklerimi alması” son görüşmede ise %17.5’i “doğum günümün kutlanması” cevabını vermiştir. Başkalarını anlama kavramına yönelik olarak ön görüşmede çocukların %30’u “söylenen şeyleri anlamak” son görüşmede ise çocukların %46.4’ü “insanların duygu/düşüncelerini anlamak” cevabını vermiştir.

Sonuç: Çocuk kitaplarının çocukların başarı, başarısızlık, mutluluk ve başkalarını anlama kavramına bakış açlarına değiştirebileceği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk; çocuk edebiyatı; felsefe; kitap

ABSTRACT

Aim: This study aims to determine the concept of children "success, failure, happiness, unhappiness and understanding others".

Method: The qualitative research method was used in this study. Semi-structured interview form prepared by the researchers taking expert opinion was used as the data collection tool in the face-to-face interviews. Obtained data were analyzed using MAXQDA 12 qualitative data analysis program.

Results: As a result of the analyses; 22% of the children answered the question about the perception of success using the statement "getting high scores on exams" in the pre-intermediate, while 40.7% of the students answered this question saying "being able to do something" in the final interview. 55.6% of the children described their perception of failure as "getting low scores on exams" in the pre-interview; in the final interview after reading the books, however, 26.9% of them answered this question saying that "failing at games" and 23.1% of them said "getting lower scores on exams". As for the happiness concept, 33.3% of the children described their perception of happiness as "my parents' buying the things I want" in the first interview, while 17.5% of them answered this question saying "my birthday's being celebrated" in the final interview. In terms of understanding others, 30% of the children used the statement "understanding what is said" in the pre-interview, while 46.4% of them responded to the same question saying "understanding others' thoughts and feelings in the final interview.

Conclusions: It has been determined that children's books can change children's perspectives on the concept of success, failure, happiness and understanding others.

Keywords: Children; children's literature; philosophy; books

*Bu çalışma mezuniyet tezi kapsamında gerçekleştirilmiş olup 7-9 Mayıs 2018 tarihlerinde Karabük Üniversitesinde düzenlenen 5. Ulusal Çocuk Gelişimi Öğrenci Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

GİRİŞ

Çocuk edebiyatıyla ilgili olarak farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Çocuk edebiyatı doğumdan ergenliğe kadar olan çocuklar için, kurgusal veya kurgusal olmayan metinler içeren, çocukların dikkatini çeken kaliteli ticari kitaplar olarak tanımlanır (Lynch-Brown, Tomlinson ve Short 2014). Sever (2003) ise çocuk edebiyatını “erken çocukluk döneminden başlayıp, ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.” şeklinde tanımlamıştır (Sever 2003). Tanımlar incelendiğinde çocuk edebiyatının ve ürünlerinin, çocukların ilgilerine uyması, çocuklarda görsel ve duygusal bir zenginlik yaratması ve çocukların gelişimini destekleyici olması beklenmektedir.

Çocuk edebiyatı ürünleri arasında yer alan çocuk kitapları, farklı gelişimsel düzeylerde yer alan çocukların gelişimlerinin desteklenmesinde uzmanlar tarafından kullanılan araçlardan birisidir. Literatür incelendiğinde çocuk kitaplarının çocukların gelişimlerini etkilediği görülmektedir. Dil gelişiminin desteklenmesinde çocuk kitaplarından alınan metinlerin çocukların dinleme becerisini geliştirdiği ortaya konulmaktadır (Boğa Zengin 2010). Yapılan bir çalışmada çocuk kitaplarının çocukların dil gelişimini desteklediği belirlenmiştir (Yıldız Bıçakçı, Er ve Aral 2018). Bunun yanında sosyal dezavantajlı olan çocukların dil becerilerinin desteklenmesinde de çocuk kitaplarının etkili olabileceği gösterilmektedir (Akoğlu, Ergül ve Duman 2014). Okul öncesi dönemde yer alan çocukların prososyal becerilerin desteklenmesinde resimli çocuk kitapları araştırmacılar tarafından kullanılmaktadır (Uzmen 2001; Halat 2017). Çocuk kitapları, çocukların öğrenmelerini sağlarken çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılama ve okurken çocukları eğlendirmesi açısından oldukça önemlidir (Turla 2014). Nitelikli çocuk kitapları okurken eğlendirmekte, çocuklara unutamayacağı karakterler ve insan ilişkileri hakkında fikir sunmaktadır (Lynch-Brown ve ark. 2014). Çocuk kitapları, insan ilişkileri hakkında fikir sunmanın yanı sıra yakın çevresinde yer alan kişilerle olan ilişkisini etkileyebilmektedir. Yıldız Bıçakçı, Er ve Aral (2017) tarafından yapılan çalışmada etkileşimli kitap okuma sürecinin anne ve çocuklar arasında olan mesafeleri ortadan kaldırdığı ve çocuklarıyla olan iletişimlerinin güçlendiği

anneler tarafından ifade edilmiştir (Yıldız Bıçakçı, Er ve Aral 2017).

Çocuk kitaplarının olumlu etkileri nedeniyle çocuk kitaplarına olan ilgi farklı yollarla artırılabilir. Bu amaçla çocuk kütüphaneleri bu yollardan birisi olarak değerlendirilebilir. Çocuk kütüphanelerinin çocuklarda kitaplara karşı olumlu tutum geliştirmesiyle birlikte aileler de çocukların kitaplara karşı olumlu tutum kazanmasını sağlayabilmektedir. Ailelerin ev ortamında çocuk kitapları bulundurması ve çocuğa oyuncağın yanı sıra kitapları da bir oyun materyali olarak kullanması çocuklarda kitap sevgisini oluşturabilmektedir (Tanju 2010). Bu durumu okul ortamında eğitimcilerin desteklemesi çocukların gelişimine daha fazla katkı sağlayabilmektedir.

Özellikle okumanın başlamasıyla çocuğun kendine ait bir zaman yaratıp, çocuk kitaplarını okumaları çocukların çevre, doğa, ülke, kelime vb. birçok alanda bilgi edinmelerini kolaylaştırmaktadır. Okumaya başlanıldığı son çocukluk döneminde çocuklar sosyal duygusal açıdan çocuklar kendi özelliklerini tanıyarak, insanların farklı duygu ve düşünceleri olabileceğini anlamaktadırlar (Tanju 2010; Yavuzer 2015) Bu bağlamda okuma becerisinin kazanılıp gelişmesiyle birlikte çocukların kendilerinin okuyabildiği çocuk kitaplarının seçimi önem arz etmektedir. Kişiliğin temelini atıldığı çocukluk döneminde olumsuz kitap deneyimleri çocukların gelişimlerine olumsuz etkilemekle birlikte nitelikli çocuk kitapları da çocukların okuma alışkanlığı kazanımında ve sosyal duygusal gelişimde önemli rol oynamaktadır. Bu düşünce ile bu çalışmada nitelikli kitaplar olarak görülen “Çıtır Çıtır Felsefe” isimli kitap serisi içerisinde bulunan çocukların sosyal ve duygusal gelişimi içerisinde yer alan başarı, başarısızlık, mutluluk, mutsuzluk, ben ve başkaları kavramlarını içeren kitapların çocukların bakışına yansımaları ele alınmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci ve verilerin analizine dair bilgiler verilecektir.

Araştırma Deseni: Araştırmada çalışma grubunda yer alan çocukların görüşlerinin detaylı olarak incelenmesi için nitel yaklaşım kullanılmıştır. “Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde

ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma türüdür” (Yıldırım ve Şimşek 2011). Çalışmada çocukların görüşlerin belirlemek amacıyla görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Görüşme tekniği, araştırmacılara görüşme yapılan kişilerin bakış açısını kazanma fırsatı sağlamaktadır (Creswell 2017).

Çalışma Grubu: Araştırmanın çalışma grubunu 2017–2018 eğitim öğretim yılında Ankara ili Mamak ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okulunda eğitime devam eden 30 tane 3. Sınıf düzeyinde çocuk oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu bir sınıf öğretmenin gönüllü olması yoluyla kolay örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Kolay örnekleme yöntemi, araştırmacının çalışma grubuna kolayca ulaşabileceği kişileri seçmesi olarak ifade edilir (Cohen, Manion ve Marrison 2000). Çalışma grubunda yer alan çocukların %53.3’ünü erkekler, %46.7’sini kızlar oluşturmaktadır. Kardeş sayıları incelendiğinde ise çalışma grubunda yer alan çocukların %46.7’sinin 2, %23.3’nün 3, %13.3’nün 4, %6.7’nin 5, %6.7’nin 1, %3.3’nün 6 kardeş olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı: Araştırmanın konusuna yönelik olarak araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu için belirlenen temalara yönelik sorular hazırlanmıştır. Sorular araştırmacılar tarafından karşılaştırılarak benzer sorular formdan çıkarılmıştır. Hazırlanan görüşme formu uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanın gelen öneriler doğrultusunda görüşme formunun son hali verilmiştir. Bu formda çocukların başarı, başarısızlık, mutluluk, mutsuzluk, başkalarını anlama kavramlarına yönelik görüşlerine yönelik sorular yer almaktadır.

Veri Toplama Süreci: Araştırmada öncelikle kitapların kullanılabilmesi için yayınevinden ardından Milli Eğitim Bakanlığından gerekli izinler alınmıştır. İzinler alındıktan sonra 2017–2018 eğitim öğretim yılının mart ayında araştırmacılar ve çalışma grubunun tanışması gerçekleştirilmiştir. Tanışma sürecinde çocuklarla iki kez oyun etkinlikleri yürütülmüştür. Ardından çocuklarla ön görüşmeler yapılmıştır. Ön görüşmelerin tamamlanmasının ardından sınıf öğretmeni ve ailelerin işbirliğiyle çocuklar 3 kitabı bir ay içerisinde okumuştur. Bir ay sonra araştırmacılar çocuklarla son görüşmeler için tekrar görüşmüştür. Çocuklarla yapılan her görüşme ortalama 20-25 dakika arasında tamamlanmıştır. Bu görüşmelerde öncelikle oyunlar oynandıktan

sonra kitaplar ve kitaplarda yer alan öyküler tartışılmıştır.

Verilerin Analizi: Görüşme sonucu elde edilen kayıt formları araştırmacılar tarafından bilgisayara aktarılmıştır. Katılımcıların kimlikleri gizlenmiş, K1, K2, K3 şeklinde kodlanmıştır. Aktarılan veriler içerik analizi yapılmıştır. “İçerik analizi insan davranışlarını ve doğasını belirleme üzerinde doğrudan olmayan yollarla çalışmaya imkân tanıyan bir tekniktir” (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014; 246). İçerik analizi yapılırken veriler temalara göre ayrılmıştır. Her tema elde edilen verilere göre kod ve alt kodlarla gruplandırılmıştır. Bu işlemler MAXQDA 12 Nitel veri analiz programı kullanılarak tamamlanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Ön görüşmede “sence başarı nedir?” sorusuna çalışma grubunda yer alan çocukların %22’si sınavlardan yüksek almak, %12.2’si çalışkan olmak, %9.8’i kazanmak, %7.3’ü mutluluk, %4.9’u anlamak, %4.9’u bir şeyi yapabilmek, %4.9’u iyi okullarda okumak, %4.9’u güven, %4.9’u zeki olmak, %4.9’u öğrenmek, %2.4’ü insanın hedefinin olması, %2.4’ü ödevleri yapmak, %2.4’ü saygı, %2.4’ü sorulara hemen cevap vermek, %2.4’ü okumak, %2.4’ü takdir almak, %2.4’ü derse dikkat etmek, %2.4’ü iyi hissetmek cevabını vermiştir.

Son görüşmede “sence başarı nedir?” sorusuna çalışma grubunda yer alan çocukların %40.7’si bir şeyi yapabilmek, % 25.9’u sınavdan yüksek almak, %7.4’ü mutluluk, %3.7’si kazanmak, %3.7’si zeki olmak, %3.7’si çalışkan olmak, %3.7’si spor yapmak, %3.7’si huzurlu olmak, %3.7’si bilgili olmak, %3.7’si sevinç cevabını vermiştir .

Ön görüşmede “Sana göre başarı olan olay/durumlara örnek verebilir misin?” sorusuna çalışma grubunda yer alan çocukların %48.4’ü sınavlardan yüksek almak, %6.5’i anneme/babama yardım etmek, %3.2’si kardeşime bakmak, %3.2’si şarkı söyleyebilmek, %3.2’si şarkı yazabilmek, %3.2’si tek parmakla halka çevirmek, %3.2’si ip atlayabilmek, %3.2’si maçta kazanmak, %3.2’si top oynamak, %3.2’si sınıfa sonradan gelen arkadaşımın sınıfı daha iyi duruma getirmesi, %3.2’si zor soruları çözmek, %3.2’si ders dinlemek, %3.2’si bir şirketin iyi durumda olması, %3.2’si okuldan mezun olmak,

%3.2'si kuzenimin saçını taramayı başarması, %3.2'si kupa almak cevabını vermiştir.

Son görüşmede “Sana göre başarı olan olay/durumlara örnek verebilir misin?” sorusuna çalışma grubunda yer alan çocukların %31.2'si sınavlardan yüksek almak, %12.5'i oyun oynarken kazanmak, %9.4'ü iyi top oynayabilmek, %6.2'si kardeşime bakmak, %6.2'si ailemize yardımcı olmak, %3.1'i para

biriktirip istediklerimizi almak, %3.1'i resim yapmak, %3.1'i tabletimi tamir etmem, %3.1'i abimin derslerinin iyi olması, %3.1'i satranç oynayabilmek, %3.1'i kendi başıma banyo yapabilmek, %3.1'i oyunlarda kazanmak, %3.1'i kupa almak, %3.1'i takdir edilmek, %3.1'i güzel resim yapmak, %3.1'i sınıf başkanı olmak cevabını vermiştir.

Tablo 1. Çocukların başarı kavramına dair tanımlamalarının ve verdikleri örneklerin dağılımı

	Ön Görüşme		Son Görüşme	
	Kodlar	%	Kodlar	%
Tanımlamalar	Sınavlardan yüksek almak	22.0	Bir şeyi yapabilmek	40.7
	Çalışkan olmak	12.2	Sınavlardan yüksek puan almak	25.9
	Kazanmak	9.8	Mutluluk	7.4
	Mutluluk	7.3	Kazanmak	3.7
	Anlamak	4.9	Zeki olmak	3.7
	Bir şeyi yapabilmek	4.9	Çalışkan olmak	3.7
	İyi okullarda okumak	4.9	Spor yapmak	3.7
	Güven	4.9	Huzurlu olmak	3.7
	Zeki Olmak	4.9	Bilgili olmak	3.7
	Öğrenmek	4.9	Sevinç	3.7
	İnsanın hedefinin olması	2.4		
	Ödevleri yapmak	2.4		
	Saygı	2.4		
	Sorulara hemen cevap vermek	2.4		
	Okumak	2.4		
	Takdir almak	2.4		
	Derse dikkat etmek	2.4		
	İyi hissetmek	2.4		
	Örnekler	Sınavlardan yüksek almak	48.4	Sınavlardan yüksek almak
Anneme/babama yardım etmek		6.5	Oyun oynarken kazanmak	12.5
Kardeşime bakmak		3.2	İyi top oynayabilmek	9.4
Şarkı söylemek		3.2	Kardeşime bakmak	6.2
Şarkı yazabilmek		3.2	Ailemize yardımcı olabilmek	6.2
Tek parmakla halka çevirmek		3.2	Para biriktirip istediklerimi alabilmek	3.1
İp atlayabilmek		3.2	Resim yapmak	3.1
Maçta kazanmak		3.2	Tabletimi tamir etmem	3.1
Top oynamak		3.2	Abimin derslerinin iyi olması	3.1
Sınıfa sonradan gelen arkadaşın daha iyi duruma gelmesi		3.2	Satranç oynayabilmek	3.1
Zor soruları çözmek		3.2	Kendi başıma banyo yapabilmek	3.1
Ders dinlemek		3.2	Oyunlarda kazanmak	3.1
Bir şirketin iyi durumda olması		3.2	Kupa almak	3.1
Okuldan mezun olmak		3.2	Takdir edilmek	3.1
Kuzenimin saçını taramayı başarması		3.2	Güzel resim yapabilmek	
Kupa almak			Sınıf başkanı olmak	

Ön görüşmede “Sence başarısızlık nedir?” sorusuna çalışma grubunda yer alan çocukların %34.1’i sınavdan düşük almak, %14.6’sı çalışkan olmamak, %9.8’i üzülme, %7.3’ü herhangi bir şeyi yapamamak, %4.9’u dersi kaynatmak, %2.4’ü okul yolunu kaybetmek, %2.4’ü acı, %2.4’ü ağlamak, %2.4’ü dikkatsizlik, %2.4’ü dersleri umursamamak,

%2.4’ü ödev yapmamak, %2.4’ü öğrenmemek, %2.4’ü annesi ilgilenmediği için sınavdan düşük alan çocuk, %2.4’ü yemek yapamamak, %2.4’ü karnenin kötü olması, %2.4’ü kıskançlık, %2.4’ü yapabildiği şeyleri farklı zamanlarda yapamamak cevabını vermiştir.

Tablo 2. Çocukların başarısızlık kavramına dair tanımlamalarının ve verdikleri örneklerin dağılımı

	Ön Görüşme		Son Görüşme		
	Kodlar	%	Kodlar	%	
Tanımlamalar	Sınavlardan düşük almak	34.1	Herhangi bir şeyi yapamamak	40.7	
	Çalışkan olmamak	14.6	Sınavdan düşük puan almak	26.7	
	Üzülme	9.8	Tembel olmak	10	
	Herhangi bir şeyi yapamamak	7.3	Üzgünlük veren bir şey	10	
	Dersi kaynatmak	4.9	Soruları çözememek	3.3	
	Okul yolunu kaybetmek	2.4	Oyunda yenilmek	3.3	
	Acı	2.4	Kardeşime bakamamak	3.3	
	Ağlamak	2.4	Kötülük	3.3	
	Dikkatsizlik	2.4			
	Dersleri umursamamak	2.4			
	Ödev yapmamak	2.4			
	Öğrenmemek	2.4			
	Annesi ilgilenmediği için	2.4			
	sınavdan düşük alan çocuk	2.4			
	Karnenin kötü olması	2.4			
	Kıskançlık	2.4			
	Yapabildiği şeyi farklı zamanlarda yapamamak	2.4			
	Örnekler	Sınavdan düşük almak	55.6	Oyunlarda başarısız olmak	26.9
		Arkadaşımın sınavdan düşük alması	11.1	Sınavdan düşük almak	23.1
		Bilsem sınavını iki yanlışlıkla kaçırmak	3.7	İngilizce kelimeleri unutmak	3.8
Vazo kırmak		3.7	Arkadaşımın sınavdan düşük alması	3.8	
Arkadaşımın okuma hızının düşük olması		3.7	Kötü bir resim yapmak	3.8	
Sınıf arkadaşlarımın dersi kaynatması		3.7	Babamın işe başladığında zorlanması	3.8	
Kuzenimin ders çalışmaması		3.7	Annemi ikna edememek	3.8	
Ailemin istediği şeyi almaması		3.7	Zor problemleri çözememek	3.8	
Oyun oynamamak		3.7	Saçımı bağlayamamak	3.8	
Bisiklet sürerken düşmek		3.7	Saati tamir edememek	3.8	
Evde yangın çıkması		3.7	Kardeşimin altını değiştirememek	3.8	
			Annem gibi yemek yapamamak	3.8	
			Ablamın ders çalışmaması	3.8	
			Ödevimi yapamamak	3.8	
			Annemin güzel pilav yapamaması	3.8	

Son görüşmede “Sence başarısızlık nedir?” sorusuna çalışma grubunda yer alan çocukların %40’i herhangi bir şeyi yapamamak, %26.7’si sınavdan düşük almak, %10’u tembel olmak, %10’u özgünlük veren bir şey, %3.3’ü soruları çözememek, %3.3’ü oyunda yenilmek, %3.3’ü kötülük cevabını vermiştir.

Ön görüşmede “Sana göre başarısızlık olan olay/durumlara örnek verebilir misin?” sorusuna çalışma grubunda yer alan çocukların %55.6’sı sınavdan düşük almak, %11.1’i arkadaşımın sınavdan düşük alması, %3.7’si bilsem sınavını iki yanlışlıkla kaçırmak, %3.7’si vazo kırmak, %3.7’si arkadaşımın okuma hızının düşük olması, %3.7’si sınıf arkadaşlarımın dersi kaynatması, %3.7’si kuzenimin ders çalışmaması, %3.7’si ailemin istediğim şeyi almaması, %3.7’si oyun oynamamak, %3.7’si bisiklet sürerken düşmek, %3.7’si evde yangın çıkması cevabını vermiştir.

Son görüşmede “Sana göre başarısızlık olan olay/durumlara örnek verebilir misin?” sorusuna çalışma grubunda yer alan çocukların %26.9’u oyunlarda başarısız olmak, %23.1’i sınavdan düşük almak, %3.8’i İngilizce kelimeleri unutmak, %3.8’i arkadaşımın sınavdan düşük alması, %3.8’i kötü bir resim yapmak, %3.8’i babamın işe başladığında zorlanması, %3.8’i annemi ikna edememek, %3.8’i zor problemleri çözememek, %3.8’i saçımı bağlayamamak, %3.8’i saati tamir edememek, %3.8’i kardeşimin altını değiştirememek, %3.8’i annem gibi yemek yapamamak, %3.8’i ablamın ders çalışmaması, %3.8’i ödevimi yapamamak, %3.8’i annemin güzel pilav yapamaması cevabını vermiştir.

Ön görüşmede “Sence mutluluk nedir?” sorusuna çocukların %36.4’ü sevinmek, %6.1’i gülmek, %6.1’i arkadaşından hediye almak, %6.1’i istediğim bir şeyin alınması, %6.1’i insanları sevmek, %6.1’i heyecan, %6.1’i birine hediye vermek, %3’ü annemin “aferin” demesi, %3’ü güvenmek, %3’ü başkalarının sevincini anlamak, %3’ü eğlence, %3’ü başarı, %3’ü iyi herhangi bir şey olması, %3’ü karnemin iyi gelmesi, %3’ü hedefe ulaşmak, %3’ü ailemiz ve

arkadaşlarımızla geçirdiğimiz zaman cevabını vermiştir.

Son görüşmede “Sence mutluluk nedir?” sorusuna çocukların %28’i sevinmek, %24’ü gülmek, %8’i bir şeyi iyi yapabilmek, %8’i iyi hissetmek, %4’ü heyecan, %4’ü takdir edilmek, %4’ü istediğim bir şeyin alınması, %4’ü bir şeyi sevmek, %4’ü gurur duymak, %4’ü insanın kendisini sevmesi, %4’ü kalbimin hızlı çarpması, %4’ü arkadaşlarımla iyi geçinmek cevabını vermiştir.

Ön görüşmede “Sana mutluluk veren olay/durumlara örnek verebilir misin?” sorusuna çocukların %33.33’ü ailemin bana istediklerimi alması, %12.8’i doğum günümde hediye almak, %7.7’si oyun oynamak, %7.7’si sınavlardan yüksek almak, cevabını vermiştir. Çocukların %2.6’sı ailemle beraber gezmek, %2.6’sı iyi şeyler düşünmek, %2.6’sı piknik yapmak, %2.6’sı 23 Nisan’ın gelmesi, %2.6’sı dedemin bana para vermesi, %2.6’sı yüzme kursuna gidecek olmam, %2.6’sı teyzemin yanına gitmek, %2.6’sı sorulan sorulara doğru cevap verdiğimde, %2.6’sı arkadaşımın sarıldığında, %2.6’sı ineğimizin yavrusu olması, %2.6’sı parka gitmek, %2.6’sı doğayı seyretmek, %2.6’sı kardeşimin öpmesi, %2.6’sı yemek yemek cevabını vermiştir.

Son görüşmede “Sana mutluluk veren olay/durumlara örnek verebilir misin?” sorusuna çocukların %17.5’i doğum günümün kutlanması, %12.5’i ailemin bana istediklerimi alması, %7.5’i sınavlardan yüksek almak, %7.5’i arkadaşımın mutlu olması, %5’i kuzenimle vakit geçirmek, %5’i oyun oynamak, %5’i sürpriz yapmak/yapılması, %2.5’i ablamın her zaman gülümsemesi, %2.5’i istediğim yere gidebilmek, %2.5’i alışveriş merkezine gitmek, %2.5’i anneme yardım etmek, %2.5’i okuma kitabı bitirmem, %2.5’i takdir edilmek, %2.5’i iki tekerli bisiklet sürebilmek, %2.5’i ablamla oynamak, %2.5’i annemi mutlu etmek, %2.5’i annemin beni öpmesi, %2.5’i okulun kütüphanesine gelmek, %2.5’i kardeşimin doğması, %2.5’i gülmek, %2.5’i istediğim yere gitmek, %2.5’i 60 sayfalık hikaye okumak, %2.5’i annemi görmek cevabını vermiştir.

Tablo 3. Çocukların mutluluk kavramına dair tanımlamalarının ve verdikleri örneklerin dağılımı

	Ön Görüşme		Son Görüşme	
	Kodlar	%	Kodlar	%
Tanımlamalar	Sevinmek	36.4	Sevinmek	28
	Gülmek	6.1	Gülmek	24
	Arkadaşımdan hediye almak	6.1	Bir şeyi iyi yapabilmek	8
	İstedğim bir şeyin alınması	6.1	İyi hissetmek	8
	İnsanları sevmek	6.1	Heyecan	4
	Heyecan	6.1	Takdir edilmek	4
	Birine hediye vermek	6.1	İstedğim bir şeyin alınması	4
	Annemin 'aferin' demesi	3	Bir şeyi sevmek	4
	Güvenmek	3	Gurur duymak	4
	Başkalarının sevincini anlamak	3	İnsanın kendini sevmesi	4
	Eğlence	3	Kalbimin hızlı çarpması	4
	Başarı	3	Arkadaşlarımla iyi geçinmek	4
	İyi herhangi bir şey olması	3		
	Karnemin iyi gelmesi	3		
	Hedefe ulaşmak	3		
	Ailemiz ve arkadaşlarımızla geçirdiğimiz zaman	3		
	Örnekler	Ailemin bana istediklerimi alması	33.3	Doğum günümün kutlanması
Doğum günümde hediye almak		12.8	Ailemin bana istediklerimi alması	12.5
Oyun oynamak		7.7	Sınavdan yüksek almak	7.5
Sınavlardan yüksek almak		7.7	Arkadaşımın mutlu olması	7.5
Ailemle beraber gezmek		2.6	Kuzenimle vakit geçirmek	5
İyi şeyler düşünmek		2.6	Oyun oynamak	5
Piknik yapmak		2.6	Sürpriz yapmak/yapılması	5
23 Nisan'ın gelmesi		2.6	Ablamın her zaman gülümsemesi	2.5
Dedemin bana para vermesi		2.6	İstedğim yere gidebilmek	2.5
Yüzme kursuna gidecek olmam		2.6	Alışveriş merkezine gitmek	2.5
Teyzemin yanına gitmek		2.6	Anneme yardım etmek	2.5
Sorulara doğru cevap verdiğimde		2.6	Okuma kitabımı bitirmek	2.5
Arkadaşıma sarıldığımda		2.6	Takdir edilmek	2.5
İneğimizin yavrusunun olması		2.6	İki tekerlekli bisikleti sürebilmek	2.5
Parka gitmek		2.6	Ablamla oynamak	2.5
Doğayı seyretmek		2.6	Annemi mutlu etmek	2.5
Kardeşimin öpmesi		2.6	Annemin beni öpmesi	2.5
Yemek yemek		2.6	Okulun kütüphanesine gelmek	2.5
			Kardeşimin doğması	2.5
			Gülmek	2.5
		İstedğim yere gitmek	2.5	
		60 sayfalık hikâye okumak	2.5	
		Annemi görmek	2.5	

Ön görüşmede “Başkalarını anlama deyince aklına neler geliyor?” sorusuna çalışma grubunda yer alan çocukların %30’u söylenen şeyleri anlamak, %20’si kendini başkalarının yerine koyabilmek, %16.7’si dinlemek, %10’u insanların duygularını anlamak, %6.7’si konuşarak sorun çözmek, %3.3’ü karşıdaki insana iyi davranmak, %3.3’ü güvenmek, %3.3’ü sorulara uygun cevap vermek, %3.3’ü

yüz ifadelerini anlamak, %3.3’ü karşıdaki insanın beden dilini anlamak cevabını vermiştir.

Son görüşmede “Başkalarını anlama deyince aklına neler geliyor?” sorusuna çalışma grubunda yer alan çocukların %46.4’si insanların duygularını /düşüncelerini anlamak, %21.4’ü yüz ifadelerini anlamak, %10.7’si söylenen şeylerini anlamak, %10.7’si dinlemek, %3.6’sı sorunlara çözüm bulabilmek, %3.6’sı tanışmak, %3.6’sı konuşmak cevabını vermiştir.

Tablo 4. Çocukların başkalarını anlama kavramına dair tanımlamalarının ve verdikleri örneklerin dağılımı

	Ön Görüşme		Son Görüşme	
	Kodlar	%	Kodlar	%
Tanımlamalar	Söylenen şeyleri anlamak	30	İnsanların duygularını/düşüncelerini	46.4
	Kendini başkalarının yerine koyabilmek	20	anlamak	21.4
	Dinlemek	16.7	Yüz ifadelerini anlamak	10.7
	İnsanların duygularını anlamak	10	Söylenen şeyleri anlamak	10.7
	Konuşarak sorun çözmek	6.7	Dinlemek	3.6
	Karşıdaki insana iyi davranmak	3.3	Sorunlara çözüm bulabilmek	3.6
	Güvenmek	3.3	Tanışmak	3.6
	Sorulan sorulara uygun cevap vermek	3.3	Konuşmak	
	Yüz ifadelerini anlamak	3.3		
	Karşıdaki insanın beden dilini anlamak	3.3		
Örnekler	Diğer insanların duygularını/düşüncelerini	44.3	Diğer insanların	74.9
	anlarım	22.3	duygularını/düşüncelerini anlarım	8.3
	Söylenenleri anlarım	16.7	Abimi/arkadaşlarımı teselli ederim	4.2
	Beden dilini anlarım	5.6	Ablam dersi anlamadığımı anladı	4.2
	Sınıfta düşük not alanları anneme söylerim	5.6	Arkadaşlarım mutlu olduğumu anladı	4.2
	Terleyince arkadaşım yorulduğumu anlıyor	5.6	Beden dilini anlarım	4.2
	Yabancı dilde konuşan arkadaşlarımı		Arkadaşlarım yüz ifademi anlıyor	4.2
	anlamıyorum			

Ön görüşmede “Senin açımdan başkalarını anlamayı örneklendirebilir misin?” sorusuna çalışma grubunda yer alan çocukların %44.3’ü diğer insanların duygularını/düşüncelerini anlarım, söylenenleri anlarım, %22.3’ü söylenenleri anlarım, %16.7’si beden dilini anlarım, %5.6’sı sınıfta düşük not alanları anneme söylerim, %5.6’sı terleyince arkadaşım yorulduğumu anlıyor, %5.6’sı yabancı dilde konuşan arkadaşlarımı anlamıyorum cevabını vermiştir.

Son görüşmede “Senin açımdan başkalarını anlamayı örneklendirebilir misin?” sorusuna çalışma grubunda yer alan çocukların %74.9’u diğer insanların duygularını/düşüncelerini anlarım, %8.3’ü abimi/arkadaşlarımı teselli ederim, %4.2’si ablam dersi anlamadığımı anladı, %4.2’si arkadaşlar mutlu olduğumu anladı, %4.2’si beden dilini anlarım, %4.2’si arkadaşlarım yüz ifademi anlıyor cevabını vermiştir.

TARTIŞMA

Bu araştırma “Çıtır Çıtır Felsefe” isimli kitap serisi içerisinde bulunan, çocukların sosyal ve duygusal gelişimi içerisinde yer alan başarı, başarısızlık, mutluluk, mutsuzluk, ben ve başkaları kavramlarını içeren kitapların çocukların bu kavramlar hakkındaki görüşlerine yansımalarının incelenmesi amaçlanmaktadır.

Başarı kavramına dair çocuklarla yapılan ön görüşmede çocuklarının bir kısmının sınavlardan yüksek almak olarak tanımladığı ve

başarı durumunu sınavlardan yüksek almak olarak örneklendiği görülmektedir. Çocukların başarı algısı çoğunlukla akademik başarıyı işaret etmektedir. Kitap okuma sürecinin ardından yapılan görüşmede ise çocuklar başarıyı akademik başarı anlayışından uzaklaştırarak bir şeyi yapabilmek olarak tanımlamışlardır. Fakat başarı durumunu örneklendirmede yine akademik başarı öne çıkmakla beraber sıklığının azaldığı görülmektedir. Bununla birlikte oyun oynarken kazanmak, iyi top oynayabilmek gibi cevaplarda verilmiştir. Başarı kavramı Türk Dil Kurumu tarafından ‘başarma işi, muvaffakiyet’ olarak tanımlanmaktadır. Fakat çocuklarda başarının sadece akademik başarı olarak algılanmasında aile, okul ve çevre gibi farklı faktörler söz konusu olabilir. Çocukların başarı kavramına dair düşünceleri incelendiğinde akademik başarı ağırlıktayken, kitap okuma sürecinin ardından farklı alanlarda beceriye ve başarıya sahip olabileceklerinin farkına varmışlardır. “Başarı ve başarısızlık” kitabından alınan bir paragraf çocuklarda bu farkındalığın oluşumunun nedeni olarak gösterilebilir.

“...Ne konuda beceriksiz? İyi okumak, iyi yazmak, iyi hesap yapmak, iyi notlar almak, ödevlerin üstesinden gelebilmek konusunda... Oysa gitar çalmayı öğrenmek, herkesi gülmekten kırıp geçiren piyesler yazmak, 3 dil konuşmak, 100 kişi için nefis bir yemek hazırlamak, buz pateniyle müthiş figürler sergilemek, 3 arkadaşla birlikte doğaçlama bir dans gösterisi sunmak, çok karışık bir bilgisayar oyununu 2 dakikada

anlamak, nefes kesici bir kelebek koleksiyonu yapmak gibi konularda becerikli olabiliriz pekâlâ...”

Başarısızlık kavramına dair çocukların ön görüşmede yaptığı tanımlamada sınavdan düşük almak, çalışkan olmamak tanımları öne çıkmaktadır. Başarısızlık durumlarının örneklendirmesinde hem kendi akademik başarısızlığı hem de çevredeki arkadaşlarının akademik başarısızlığı çoğunlukla ifade edilmiştir. Çocukların kitap okuma sürecinden sonraki başarısızlık kavramına ait tanımlama ve örnekleri incelendiğinde herhangi bir şeyi yapamamak, oyunlarda başarısız olmak ifadelerinin öne çıktığı görülmektedir. Başarı ve başarısızlık kavramı birlikte değerlendirildiğinde araştırmamızın çalışma grubunu oluşturan çocukların gelişim özelliklerine dikkat edilmesi gerekmektedir. İlkokul çağı çocukları Erikson’un psikososyal gelişim kuramına göre başarıya karşı aşağılık aşamasındadır. Bu gelişim aşamasında çocuk için yeni bir durumu planlama, işbirliği, öğrenme ve başarma önemlidir. Başarma çalışkanlık duygusunu geliştirirken çocuğun kendisine dair olumlu tutum geliştirmesini sağlar (Senemoğlu 2018). Çocuklar bu gibi nitelikli kitapların rol model olmasıyla başarı duygusunun sadece akademik başarıdan oluşmadığını anlar ve var olan potansiyellerinin farkına varabilir.

Başarı ve başarısızlık kavramına dair bulgular incelendiğinde çocukların başarı ve başarısızlık kavramlarına dair düşüncelerinde farklı oranlarda değişiklik olduğu ifade edilebilir. Çocukların düşüncelerinde oluşan bu değişiklik Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan 2023 Vizyon belgesinde yer alan başlıklara hizmet ettiği söylenebilir. Yayınlanan belgede, “Eğitimde başarının yegâne ölçüsü ders notları, sınav sonuçları, zekâ testleri ve mezuniyet sonrası edinilen mesleklerin maaşlarından ibaret olamaz.” (MEB 2019) ifadesi yer almaktadır. Başarı ve başarısızlık kavramlarına ait düşüncelerde yaşanan bu değişim, çocukların kendilerini ve çevresini değerlendirmede etkili olacağı düşünülmektedir.

Mutluluk kavramına dair çocukların ön görüşmede sevinmek tanımı öne çıkarken gülmek, arkadaşından hediye almak, istediğim bir şeyin alınması, insanları sevmek gibi tanımlardan da bahsedilmektedir. Mutluluk durumuna örnek olarak ailemin istediklerimi alması, doğum günümde hediye almak, oyun oynamak gibi somut durumlar belirtilmiştir. Son görüşmede ise sevinmek, gülmek, bir şeyi iyi

yapabilmek tanımlamalarıyla beraber doğum günümün kutlanması, ailemin bana istediklerimi alması, arkadaşımın mutlu olması gibi örneklendirmeler yapılmıştır. Kitap okuma sürecinden önce çocukların örnekleri somut durumlara dayanırken kitap okuma sürecinden sonra somut kavramlarla beraber soyut durumların da örnek olarak verildiği görülmektedir. Mutluluk temasına yönelik kitabın bazı bölümlerinden verilen alıntılarda mutluluğun somut durumlardan ibaret olmayıp yaşanılan anın içinde olduğu vurgulanmıştır. Bunun yanında çocukların söyledikleri incelendiğinde başarı algısında olan değişimin mutluluk kavramının örneklendirilmesinde de etkili olduğu söylenebilir. Mutluluk kavramına ait kitaptan bir bölüm aşağıda yer almaktadır.

“Oysa mutluluk orada olduğunda, kimi zaman farkına bile varamayız; onu her zaman göremeyiz. Mutluluk çoğu zaman göze görünmez. Peki, ama karşımıza çıktığında onu göremezsek, nasıl mutlu olabiliriz ki? Bu durumda belki de yapılacak ilk iş, mutluluğu görmeye çalışmaktır. Dikkat etmeye, mutluluk geldiğinde onu fark etmeye, seçmeye çalışmak.”

“Selim mutlu, Verda değil. Selim televizyon izlemeyi seviyor. Verda sevmiyor. Selim dolapta olanı istiyor, Verda’nın canı olmayan bir şey çekiyor. Selim ile Verda arasındaki fark ne? Selim var olandan keyif almaya bilirken, Verda sahip olamadıkları düşünmekten, elindekilerin de tadını çıkaramıyor. Verda, zamanını elde edemeyeceği şeyleri arzularak geçirdiği için, hayatta asla kendini mutlu hissedemeyecek gibi görünüyor.”

Kangal (2013) mutluluk kavramını “bireylerin yaşamlarından aldıkları doyum ve olumlu duyguların toplamıdır” şeklinde ifade etmiştir (Kangal 2013). Bu tanıma göre çocukların kitapların okunmadan önce mutluluğa dair düşüncelerinin somut kavramlardan oluşup, kitap okuma sürecinden sonra somut durumlarla beraber soyut durumları da ifade etmesi alınan doyum ve duygularında kitapların etkisiyle değişiklik olabileceğini göstermektedir.

Başkalarını anlama kavramına dair çocukların ön görüşmede tanımlamaları incelendiğinde söylenen şeyleri anlamak, kendimi başkalarının yerine koyabilmek, cevapları öne çıkmaktadır. Başkalarını anlama durumu örnekleri ise diğer insanların duygularını ve düşüncelerini anlama, söylenenleri anlama olarak ifade edilmiştir. Son görüşmede ise başkalarını anlama kavramının tanımlaması duygu ve düşünceleri anlamak, yüz ifadelerini

anlama olarak belirtilmiştir. Örneklendirmesi ise diğer insanların duygularını anlama ifadesinin sıklığında ciddi bir artış olduğu görülmektedir. Bununla birlikte çevredeki insanları teselli etme durumu paylaşılmıştır. Bilişsel gelişim açısından incelediğinde bu yaş grubunun somut işlemler döneminde olduğu görülmektedir. Somut işlemler dönemi, işlem öncesi dönemle soyut işlemler arasında köprü görevi üstlenmektedir (Ulusoy 2015). Bu dönemde nitelikli çocuk kitapları, çocukların bilişsel olarak soyut düşünce yapısına geçişi kolaylaştırabilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde çocukların gelişim düzeylerine göre hazırlanmış nitelikli çocuk

kitapları çocukların var olan düşüncelerini değiştirebilmektedir. Çocukların var olan düşüncelerinde yaşanan değişimler, çocukların gelişimlerini etkileyebilmektedir. Ayrıca çocuk kitapları, çocukların anlamlandırmakta zorlandığı kavramları anlamlandırmada çocuklara kolaylık sağlayabilmektedir. Özellikle de çocuğun sosyal duygusal gelişiminde etkili olabilecek kavramlarda daha etkili olabileceği görülmektedir. Bu nedenle çocuğun sosyal duygusal gelişiminde çocuk kitaplarından, ancak nitelikli çocuk kitaplarından hem ev hem de okul ortamında yararlanılmalıdır. Nitelikli kitapların seçilmesinde eğitimci ve ebeveynlerin rolü oldukça büyük olmakta olup, bu konuda farkındalık çalışmaları yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

Akoğlu G, Ergül C, Duman Y. Etkileşimli Kitap Okuma: Korunmaya Muhtaç Çocukların Alıcı Ve İfade Edici Dil Becerilerine Etkileri. İlköğretim Online 2014; 13(2):622-39.

Alkan Ersoy Ö, Bayraktar V. Okul Öncesi Dönemde Çocuk Edebiyatı Kavramı ve Çocuk Kitaplarının Özellikleri. A. Turla (Ed.) Okul öncesi dönemde çocuk edebiyatı. Her yönüyle okul öncesi eğitim 4. Ankara: Hedef CS Yayıncılık ve Mühendislik, 2014. p.155-88.

Boğa Zengin S. Çocuk Kitaplarının Dinleme Becerilerini Geliştirme Aracı Olarak Kullanılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 2010.

Büyüköztürk Ş, Kılıç Çakmak E, Akgün OE, Karadeniz Ş, Demirel F. Bilimsel Araştırma Yöntemleri. 17. Baskı, Ankara Pegem-A Yayıncılık. 2014.

Creswell JW. 30 Essential Skills for the Qualitative Researcher, Sage Publishing: Lincoln. 2017.

Cohen L, Manion L, Morrison K. Research Methods in Education. Routledge. 2000.

Halat AA. 5-6 Yaş Grubu Çocuklara Paylaşma, İş Birliği ve Sorumluluk Değerlerinin Kazandırılmasında Etkileşimli Kitap Okuma Tekniğinin Etkililiğinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 2017.

Kangal A. Mutluluk Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme Ve Türk Hanehalkı İçin Bazı Sonuçlar. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2013; 12(44):214-33.

Lynch-Brown CM, Tomlinson CM, Short KG. Essentials Of Children's Literature. Essex: Pearson. 2014.

MEB 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi. Erişim Tarihi: 21.05.2019

Senemoğlu N. Gelişim, Öğrenme ve Öğretim, 25. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık. 2018.

Sever S. Çocuk ve Edebiyat. 1. Baskı, Ankara: Kök Yayıncılık. 2003.

Tanju EH. Çocuklarda Kitap Okuma Alışkanlığına Genel Bir Bakış, Aile ve Toplum, 2010; 11(6):30-39.

Ulusoy A. Gelişim ve öğrenme. 8. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık. 2015.

Uzmen S, Mağden D. Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlarının resimli çocuk kitapları ile desteklenmesi. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 2002; 15(15):193-212.

Yavuzer H. Çocuk Psikolojisi. 38. Baskı, Ankara: Remzi Kitabevi. 2015.

Yıldırım A, Şimşek H. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2011.

Yıldız Bıçakçı M, Er S, Aral N. Annelerin Çocuklarına Etkileşimli Kitap Okuma Sürecine İlişkin Görüşleri. Eğitim ve Bilim, 2017; 42(191):53-68.

Yıldız Bıçakçı M, Er S, Aral N. Etkileşimli öykü kitabı okuma sürecinin çocukların dil gelişimi üzerine etkisi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 2018; 26 (1):201-08. doi:10.24106/kefdergi.37586